

ENQUEIXA

Faldeta y Manuel, a la derecha del r. Albayda, 160 vecinos ---» (I, § 146, p. 202-3).

Madoz dedicant a la séquia un art. més llarg que al poble: conta que la construí un moro ric *Ma-muel*, i se'n proveeixen 7 o 9 pobles des de La Torre de Lloris, que és on pren les aigües del r. d'Albaida, fins a Barxeta, Rafelguaraf, Pobla Llarga etc. Però *L'Énova* deu ser la que més se'n aprofitava, com prova ja la denominació. També Madoz, després de Cavanilles, reclama que s'hi prohibeixi el conreu de l'arròs perquè la gent de *L'Énova* s'hi moren com a mosques a causa de les febres terçanes.

En efecte és a *L'Énova* on s'obre la plana d'arrossars i s'hi escampen més les aigües. A la sortida del *Port del Sapo* o dels *Granotos*, 89 m. alt. (0k8 al S. 15 del poble i 60 me. més alt que el peu del campanar), com vaig constatar en l'enq., i comprova IGC; mentre que *Manuel*² és 2 k. a l'O. de *L'Énova*, dellà del r. Albaida també se'n diu *Port de Ranés*, a on ve a acabar, en promontori o contrafort avançat, el Castell de *L'Énova*, damunt el poble.

ETIM. És aquest port o portell el que ha donat el nom del poble, com ja vaig indicar en *DECat* VI, 724a28. ILLA IANUA 'la porta, la porta aquella'. Del mateix origen l'alt arag. *Jánobas*, el poble situat en el trajecte més tancat del riu Ara, vall de Fiscal, a l'O. de Boltaña. D'altra banda, a Castella, amb un altre tractament del nexa -NŪ: *Yanguas de Eresma*, poble i congost per on s'escola el riu Eresma, uns 15 k. al NO. de Segòvia; i l'altre mun. *Yanguas*, en un congost cap a l'Alt Duero, no lluny de Sòria. I és que el mot JANUA, nom de les portes en llatí clàssic, no morí en les nostres llengües sense deixar-hi rastre durable, no sols en la toponímia, perquè el diminutiu JANUELLA ha donat el port. *janela* 'finestra' i el cat. pirinenc *ginella* 'portella de cleda'.

El tractament fonètic en el NL valencià, fou paral·lel al de l'alt-arag. *Jánovas*, però amb intervenció de l'àrab la imela o canvià *Yánova* en *Yénova*: és la forma encara transmesa en dos arcaics passatges del *Rept.*, mentre que en els restants, ja actua l'afany de catalanització dels nostres escribes, eliminant el diftong *je*, que sentien massa foraster. Tractament com el de JANUARIUM > mossàr. *yenáir*, i cast. *enero*. Parcialment alguna oscil·lació en la postònica interna, fa aparèixer algun cas esporàdic de *Yéneva* o *Éneva*, cf. oscil·lacions tals en SAETABI > *Xàteva/-tiva*, *Ròtova/Ròtiva*, *Ròteva*, cat. *vànova/vàneva*.

Altrament no s'ha proposat altra etimologia: els erudits val., fins SGuarner (*AlcM*) guarden silenci. No més Meyer-Lübke, llançà un vague tret a l'atzar, en posar-lo junt amb alguns NLL, insinuant un origen ibèric, segons una terminació -UBA (*Homen. Mz. Pi.* 1925 I, 65, 67): hi ha certament SALDUBA (però més aviat accentuat en la u, *Soldeu, Solduga*, E.T.C. I, 85; II, 34). Però són erronis els altres casos val. que creu trobar-ne: *Ròtova* de l'àrab, *Alèdua* de l'àrab, *Gátova* i *Yátova* semblen més aviat indoeuropeus (*Col. Prerrom. Salm.*, 1974, 120, 121, 124).

¹ Mossarabisme, aquest, preció: resta de la cris-

tiandat visigòtica i dels segles immediats: VINCENTIUS > mossàr *biçénts*, que els àrabs, no disposant del so de *ç*, arabitzaren en *bigens*, amb una *ğ* que altres confonen amb *y*. —² Julià Ribera ja va veure la importància cabdal del pas de l'Énova i Manuel per a la geografia toponomàstica: això el duia en *Dis. y Op.* a postular que *Manuel* fos un «nomen loci» aràbic format amb *m-* i arrel *nwl*. Errava el tret, d'una banda perquè ni *manwāl* ni l'arrel *nwl* no han significat res d'això; i d'altra banda tenia raó en afirmar que el sentit era 'escolament de les aigües d'una vall', però això s'aplica a l'etim. de *L'Énova*, i no a Manuel.

ENQUEIXA

Partida del terme de Cabanes de l'Arc (Pna. Cast.). ETIM. Potser és una alteració d'**Alqueixa* < de l'àrab *ḥāṣab* «bois de construction», «prelumi» (prensa del trull), *RMa*, 534; *ḥasébe, -éb* «madero», *PAlc*, 303. J. F. C.

ENQUÈRIA, Pla d' ~

Partida del terme de la Torre del Domenge (Alt Maestrat) (xxviii, 137.13).

ETIM. Etimologia incerta. La comarca i la forma del nom suggereixen un arabisme, que pogué canviar *alk-* en *ank-/enk-* (com és corrent, cf. el precedent). El mot *alqueria* tenia la forma *qāriya* en àrab clàssic (Dozy, *Suppl.* II, 341), per més que en el vulgar d'Espanya fos substituïda, quasi pertot, per *qāriya*, però localment es pogué conservar la variant clàssica —en aquest racó del Maestrat: *RMa* registra *qariya* a la p. 161, i a la p. 628 *qariya* i *qariya* traduïnt «villa, alcaria».

ENRENS

Llogaret de bordes, a Ribagorça, dependent de Casterner de les Olles, a l'esq. de la N. Ribagorçana, mun. d'Espluga de Serra; junt amb *Trepadús*, es troben a la carena que separa els vessants de Casterner dels de Viu de Llevata.

PRON. MOD.: *enrēns* oït a Casterner i a Llastarri, 1957 (xix, 85 etc.); pron. confirmada per Terrado, d'Areny i d'Esplugafreda.

MENCIONS ANT. 979: «ipsa serra de *Enrrenses*» (Abadal, *Pall. i Rbg.*, n.º 250); cap l'a. 1000, potser és el mateix doc. que SerranoS. data aproximadament de llavors, en el qual llegeix *Enrrense* (*NHRbg.*, 445); 1013: «ipsas vineas in *Inrius*, et fines illius de *Lavadius* [Lavaix] usque in *Petra Estremera*, et de *Ventolano*, usque in ipso eigo [riego?]]» (*Cart. de Lavaix* sens dubte mal llegit per Puig Ferrer en lloc de *Inrius*, § 4, 100, lín. 61) (i ultra-llatinització de *e*); c. 1020: «in kastro *Vivo* --- usque in *Enrrentse* --- gradum de *Manciverte* [= *Viu, Massivert*]» (SerranoS., *NHRbg.*,